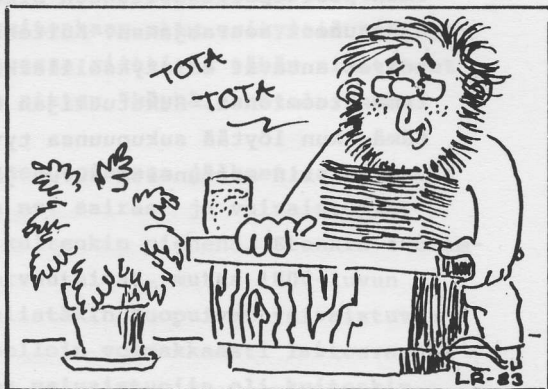

Maisemanhoidonvalvoja
Lauri Ruippo

ENSIN OLI MAISEMA

Maisemanhoidonvalvoja Lauri Ruippo esitelmöi sukututkimusseurassa suomalaisesta maisemasta, sen menneisyydestä, nykypäivästä ja merkityksestä kiinnostavalla ja ansiokkaalla tavalla. Varsinkin ne tekijät, jotka ovat aikaansaaneet maiseman muuttumisen ja paikoin tuhoutumisenkin kiinnostavat esitelmänpitäjää suuresti. Esitystä on vain joistakin kohdin lyhennelty.

MAISEMAN SYNTY

Maamme maisema lepää lähes kokonaisuudessaan arkeisen maailmankauden tuotteen, fennoskandian kilven, päällä. Kun tiedetään, että sen vanhimmat osat ovat yli 2500 miljoonaa vuotta vanhoja, on maisemassamme perinteitä ja iän tuomaa rauhallista arvokkuutta yllin kyllin. Maisemamme yleispiirrehän on loivasti aaltoileva penepelaani, jonka keskikorkeus on 152 metriä merenpinnasta (maapallon mannerten keskikorkaus on 840 metriä). Kun vielä tiedetään, että paikalliset korkeuserot ovat keskimäärin 10 metrin molemmin puolin, on maisemamme perusta selvitetty. "Ei laaksoa ei kukkulaa..."

No ei nyt sentään aivan, onhan meillä neljän jääkauden jäänteinä kallion päällä paikoin paksu moreenikerros ja kapeita, pitkiä, jopa korkeitakin harjuja. Muistona viimeksi kuluneesta jääkaudesta löytyy maisemastamme mm. jäätikön sisällä olleen jäätikköjoen muodostama Pyynikin harju. Oikeastaan juuri tuosta mainitusta jääkaudesta voidaan alkaa varsinainen kertomus maisemistamme ennen ja nyt, pystyihän maamme - Itämeren tytär - nousemaan meren sylistä vasta sitten,

kun kolmikilometrinen jääpeite siirtyi sen päältä pois. Alkuun näkymät olivat hyvin karuja, suorastaan ankeita. Kaikkialla oli vain pelkkää ikivanhaa kalliota ja hiekkasärkkiä. Näin oli pitkiä aikoja, kunnes tuuli ja vesi toivat rannoille me kasvien siemeniä. Syntyi ruohoja, heiniä ja kukkakasveja kasvavia 'savanneja', joissa harvakseltaan kasvoi myös, koivua, mäntyä, leppää, kuusta ja pajua. Ilmasto oli vielä kuivaa ja koleata. Oli menossa nuorempi dryaskausi.

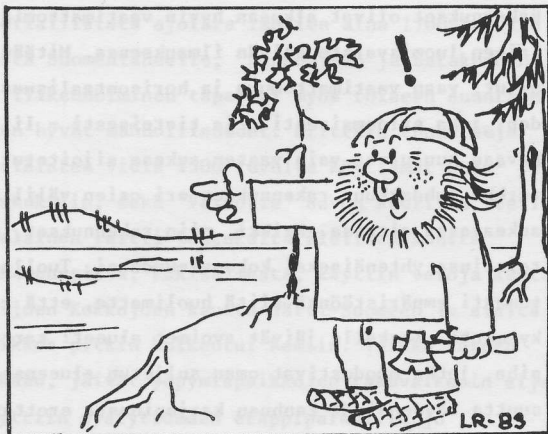
Seuraava maisemallinen tekijä oli preboreaalinen kausi: Ilmaston huomattavasti lämmentyessä metsät lisääntyivät nopeasti. Koivu oli valtapuuna, mutta maisemaan loivat leimansa paitsi muut mainitut puulajit, myös jalopuut, kuten vaahtera, tami ja pähkinäpensas. Rannoilla kasvoi tyrni - tätä aikaa kesti noin tuhat vuotta. Yoldiameri lainehti vain 40 metriä Vuoresvuoren lakea alempana.

Kun se Ruotsin ja Tanskan salmien umpeuduttua muuttui makeavetiseksi Ancylysjärveksi, syntyi ns. boreaalinen kausi, jonka alkuvuosiluvuksi kirjoitetaan 6800 eKr. Ilmasto oli jälleen kuivumassa. Kuusi sai väistyä männyn tieltä. Maan kohoaminen jatkui vilkkaana...

Sitten ilmasto alkoi jälleen lämmetä. Oli alkanut atlanttinen ja subboreaalinen kausi. Muutoksen sai aikaan suolainen litorinameri, joka oli suorassa yhteydessä Atlantiin. Koivu yleistyi jälleen ja etelästä levisivät muiden ennen näkemättömien lajien myötä sekä valkopyökki, että varsinainen pyökki. Metsät ja rannat olivat reheviä. Lämpökautta kesti lähes 4000 vuotta, kunnes alkoi nykyinen viileämpi subatlanttinen kausi. Kuusi löi leimansa Suomen maisemakuvaan. Ihmiset - suomalaiset - joita maassamme on ollut jo 9000 vuoden ajan, eivät tuhaan vuosiin saaneet maisemassa mitään mainittavaa aikaan. He kun asuivat risu- ja taljamaajoissa ja elivät metsästyksellä ja kalastuksella.

SUOMALAINEN JA LUONTO

"Siellä kuuluu kuikan ääni
nevoille nimettömille.
Naavakuuset nääntyy, nukkuu
salon sammalpeiton alla.
Hongat harmaat huminoivat
virttä vuosisatain takaa."

Vaikka maamme luonto alkuperäisenäkin on moni-ilmeisyydellään hallinnut toimintoja ja mieliä, on suomalainen melkein viime aikoihin asti elänyt niin, että luonto edes jollakin tavalla on päässyt vaikuttamaan hänen toimiinsa. Luontoa on kunnioitettu.

Muinaisesta luonnon kunnioituksesta kertovat sellaiset nimet kuin Ahti, Tapio, maahiset ja muut. Sen tekevät myös muinoin valitut kultti- ja asuinpaikat: ukonvuoreksi valittiin seudun mahtavin ja kauneimmat näköalat tarjonnut mäki. Samoin vanhimmat kirkkomme sijaitsivat laajojen näköalojen tuntumassa. Niin myös kalmistot ja eivätkö kokkopaikatkin ole kauas näkyviä? Ihailen ja ihmetellen voi myös todeta, valtavan ja laajan näköalan aukeavan vanhojen kylien ja talojen tienoilta. Suomalaisen hengen perusolemuksiin kuuluu rakkaus laajoihin näköaloihin.

Omaa tärkeään osaansa ovat suomalaisten elämässä näytelleet myös maisemaan vaikuttaneen pitämyspuut. Talonrakentajan ensimmäisiä töitä oli pitämyspuun valitseminen. Joillakin seuduilla se tapahtui niin, että kun taloa ryhdyttiin rakentamaan, piti metsässä nukkua ajatellun talon paikalle viritetyn nuotion ääressä. Ja jos Maanhaltija näyttäytyi unessa, ei paikalle saanut rakentaa, vaan piti istuttaa uhripuu, jumaluuden vertauskuva ja haltijoiden asuinpaikka. Toisilla paikkakunnilla taas asukkaat istuttivat majan viereen onnenpuun, jonka viihtymisen ja kuihtumisen varassa koko heidän elonsa sitten oli. Pitämyspuuna oli useimmiten kuusi, mutta myös koivu, pihlaja, raita ja tuomikin olivat yleisiä. Samoin vaahtera, tammi ja lehmus. Pitämyspuut hallitsivat asuinympäristön maisemaa aina tämän vuosisadan alkuun asti. Muuten, mitä ovatkaan juhannuskoivut ja lehvitetyt lattiat? Eivätkö vain rippeitä vanhoista tavoista!

TALO JA KYLÄ MAISEMASSA

Rakennukset olivat alkuaan hyvin vaatimattomia. Kuitenkin juuri niissä sai suomalainen luomisvaisto selvän ilmauksensa. Mitään halua huomion herättämiseen ei ollut, vaan vaatimattomuus ja horisontaalisuus loivat sen yksinkertaisen kauneuden, joka erinomaisesti - ja tietoisesti - liittyy ympäröivään luontoon. Maisemakuvaan kuuluivat vain vasten aukeaa sijoitetut päärakennukset. Aivan erinomaisen tarkka suhdakkuus rakennuksen eri osien välillä ilmeni taas suljetulle pihalle aukeavassa aitassa. Kaikki, niin rakennukset, aitat, kuin navetatkin liittyivät toisiinsa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tuollainen rakennusryhmä sulautui saumattomasti ympäristöönsä siitä huolimatta, että rakennuksia saattoi olla parikin kymmentä. Keskelle jäivät avoimet alueet: kartano eli miespiha ja tanhut eli karjapiha, jotka muodostivat oman suljetun alueensa, suomalaisen atriumin. Tasapainoisuutta täydensivät tanhuan karjapihasta erottava hirsiaita, pihapuu ja puutarha,

jossa jo keskiajalla kasvatettiin hernettä, papua, naurista, kaalia ja omenapuita. Kodan seinustalla kasvoi lain edellyttämä humala. Aitan päädyssä komeili kessumaa, ja kukkapenkki ynnä ryytimaa olivat löytäneet paikkansa asuinrakennuksen sisäänkäynnin varrelta. Mitä kasvatettiin? Rohtoliperiä, aaprottia, isoa hirvenjuurta, tarhakynteliä, ajuruohoa, minttua ja iisoppia yrttimaassa, sekä kukkamaassa tukki-ruusua, särkynyttäsydäntä, tuhatkaunoo, ukonhattua, ritarinkannusta, keisarin-kruunua, ruskoliljaa, iiristä, tiikerinliljaa, talonpojan pionia, sinilattua ja malvaa. Asutuksen lisääntyessä muodostivat tällaiset taloryhmät tiheitä kyliä, joiden ympärillä aukenivat kasket ja pellot.

Näin kului aika, pellot ja kasket lisääntyivät hyvinä aikoina, kun taas huonoina aikoina tilat autioituivat ja metsittyivät. Länsi-Suomessa kävivät ryhmiksi muotoutuneet kylät vähitellen ahtaiksi, ettei karja- ja miespihaa enää toisistaan erottanut. Syntyi siivottomuutta ja sekaisuutta. Tunkiokasat komeilivat porttien pielissä. Siat juoksentelivat kaikkialla. Kun vielä sairaudet ja tulipalot herätelivät viranomaisia, ryhdyttiin toimenpiteisiin ryhmäkylien hajoittamiseksi. Maisema muuttui jälleen. Näin Länsi-Suomessa. Itä-Suomessa ei talouskeskus muodostunut niin kiinteäksi kuin lännessä, syynä kaskiviljelyn yleisyys. Tällä pihat olivat avaria, kauniin nurmikon peitossa. Metsä alkoi heti nurmikon reunasta. Vain karjapiha ja kujanne erotettiin selvästi aidalla. Silti täälläkin saattoi talouskeskukseen kuulua lukuisa määrä rakennuksia.

KULTTUURI LAAJENEE

Monin verroin laajempi kuin nykyinen, oli se alue, jolta maamies vielä 1500-luvulla, (jopa myöhemminkin) hankki elantonsa. Siitä tarjoavat tietonsa paikannimet, perimätiedot ja asiakirjat. Näin on paitsi varsinaisen maatyön, myös kalastuksen piirissä, olivathan muinaiset maamiehet myös hyviä kalastajia. Historioitsijat ovat osoittaneet, että vanhimmista historiallisista ajoista lähtien aina 1700-luvulle asti tultiin kaukaisistakin pitäjistä Suomenlahdelle, Suupohjaan ja Satakunnan rannikolle kalastamaan. Yhtä hyvin liikennöiminen tapahtui myös toiseen suuntaan. 'Kymmenen virran maa' tarjosi siihen hyvät mahdollisuudet. Erittäin tunnettuja vesiteitä ovat liminkalaisten ja iiläisten vielä 1500-luvulla käyttämät Oulu- ja Iijoen reitit Vienanmeren asutuskeskuksiin, sekä 'Vainotie' Savon suurilta vesiltä Ilomantsin kautta Ääniselle, ja eteläinen reitti Laatokalta Pielisen kautta Vienan Kemiin. Muinaiskarjalan pääkaupungista, Käkisalimesta, käytiin veroja kanta-massa Kemissä asti. Tie kulki Kurkijoen Kokkojoen kautta Järvi-Suomeen ja sieltä Pyhäjoen suuhun, mistä sitten rannikkoa pitkin kulkeutui Kemiin. Vaikka veteen piirretty viiva ei jälkeä jättänytkään, jäivät yöpymispaikkojen rakovalkeain sijat kuitenkin jäljelle. Myöhemmin ryhdyttiin pystyttämään etappipaikoille jo

nelikulmaisia pirttejäkin, joiden kalusteena oli nurkassa käytössä mustunut kiuas. Ja kun tiettemmin taipaleiden taakse piti päästä muita teitä kuin vesitse - esimerkiksi silloin, kun etappipaikalle oli syntynyt kaskiviljelystä - kuljettiin matka hevosen vetämien purilaiden jäljessä. Syntyi Suomen tieverkostoa. Keskiajalta lähtien on säilynyt asiakirjoja, joista selviää, kuinka kylät ja talot omistivat kaukoniittyjä peninkulmien päässä kotipelloilta. Sinne, laajojen neva-alueiden reunoille ja avarille rantaniityille rakennettiin pienen pieniä, harmaita metsäpirttejä, joissa heinäaikana ja metsästyskautena saatettiin majoilla. Tälläkin tavalla teki kulttuuri tuloaan suomalaisen maisemaan. Sitä olivat myös 1400-luvun lopulta lähtien maisemaan ilmestyneet tuohikattoiset, koirankaulalle salvotut heinäladot.

KASKI, KYTÖ JA TERVANPOLTTO

Ikiajoista alkaen, eli siitä kun ihminen ryhtyi viljelemään maata, on raivattu kaskea. Näin myös meillä Suomessa. Metsän hyödyllisintä käyttöä oli polttaa se aika ajoin tuhaksi. Ja kun kaskikierto oli 8-30 vuotta, vaikutti tuo maanviljelystapa maisemaan melkoisella tavalla, jopa niin, että kuningas Kustaa Vaasa vuosien 1647 ja 1664 metsäasetuksissaan rajoitti kaskenpolttoa - tosin muista kuin maisemallisista syistä. Vielä 1870-luvulla oli maamme pinta-alasta - kaskiviljely oli silloin jo väistymässä - noin 1,5 miljoonaa hehtaaria kierron alaisena. Tunnettu on Edmund von Bergin raportti vuodelta 1858:

"Metsän hävittämisestä, jossa suomalainen ylipäänsä on tuiki taitavaksi oppinut... Niin kauas kuin silmä siintää ei näe matkamies päivät pitkät kulkiessaan mitään muuta kuin lepikoita ja vähäisiä koivumetsiä eli huonukaisia, kitumalla kasvavia vaivaismäntyjä, taikka aivan paljaita louhikoita".

Pohjanmaalla taas sauhusivat kytösavut. Rintamaiden viljelijät uskalsivat puretua silmänkantoisiin, alakuloisiin soihinsa jo 1700-luvun loppupuolella, muuttaen näin maakuntansa maisemaa siksi lakeudeksi, joka se tänäkin päivänä on.

"Minkäs teet, tee tervan kanssa".

Vaikka tervanpolton maisemallinen merkitys ei olekaan niin suuri kuin kasken-, tai kydönpolton, vaikutti sekin sentään jonkin verran. Eihän tuollaista 300.000 tynnyrin tervamäärää vuodessa tyhjästä oteta.

TIETÄ PITKIN KAUPUNKIIN

Kuten jo aiemmin on tullut selville, tapahtui asutuksen alkuaikoina liikkuminen Suomessa paitsi vesitse, myös talosta taloon syntynyttä polku-tieverkostoa pitkin. Tiheämmin asutussa Suomessa oli jo keskiajalle ehdittäessä syntynyt jopa maanteitäkin, kuten Turusta Viipuriin rannikkoa pitkin vienyt Kuninkaan tie. Tai Hämeen härkätie Turusta Hämeenlinnaan ja sieltä edelleen ylisena Viipurin tienä Savonlinnan kautta Viipuriin. Eräs tie vei Vanajalta harjuja pitkin Kokemäenjoen laaksoon, muuan Pälkäneeltä Laukaaseen. Talvisin kuljettiin jääteitä. 1700-luvulla syntyi kulkijoita palvelemaan kieveriverkosto. Maantiet olivat lain mukaan kaupunkien välillä 10 kyynärää ja muualla 6 kyynärää leveät. Tiet olivat mutkikkaita ja kivet särkivät niin pyöriä kuin jalkojakin. Siltojen ja rumpujen yli piti kulkea varovasti ja veräjiä oli paikoin avattava vähän väliä. Mutta niin vain aikaa myöten tultiin kaupunkiin, joka oli sekoitus maaseutua ja kaupunkia: "Torista muodostui kaupungin eittämätön keskuspaikka. Sen kunto ei kuitenkaan ensimmäisenä satavuotiskautena ollut kovinkaan kehuttava. Kirkkotori, joksi sitä aluksi kutsuttiin, oli varsinkin sadesäällä vetelä ja upottava kuin suo. Torin tasaisuudessa oli toivomisen varaa. Näin Tampereen kaupungissa, jonka maistraatin päätöksissään oli sievoinen tuntu luonnon läheisyyttä: "Sikain päästäminen kaupungin torille ja kaduille sakoitetaan 5 hopearuplalla ja hevosten sekä elukoitten irtonaisina laskeminen kaupunkiin 2 ruplalla 40 kopeekalla". (8.3.1858).

PUUTARHA MAISEMATEKIJÄNÄ

Eräs maisematekijä on puutarha - 'kulttuurin korkein ilmentymä' - vaikka varsinaisesta suomalaisesta puutarhasta ei voida puhua, puutarhaharrastus kun levisi meille ulkoa tulleista luostareista käsin, joiden ansiosta jo keskiajalla oli esim. Turun linnassa "pelipaikka ja ryytimaa". Mutta vasta uudenajan alkupuolella, 1500- ja varsinkin 1600-luvulla, levisi harrastus aateliston ja säätyläisten välityksellä kaikkeen maahan. Erikoisesti kannattaa mainita innokas puutarhan harrastaja Juho Kurki. Aateliston voimalla saatiin varsinkin Turun puoleen 'rekooleja' jopa torppareille ja mäkitupalaisille asti. Turku muutenkin oli kuuluisa kauneudestaan, olihan sen linnaan vievän kävelytien varteen itse Pietari Brahe istuttanut puita ja pursuivathan hedelmäpuiden oksat talojen väleistä aina kaduille asti. Näin oli jo ennen valistuksen aikaa, mutta sen tultua kävi Turun yliopisto varsin voimaperäisesti levittämään tuota maisemallista ideologiaa Linnén oppilaan Kalmin ja biologi Gaddin innostuneina opettaessa lisäksi myös maanviljelystä ja kokonaisuuden huomioimista viihtyisyyden lisääjänä. Gadd toimitti jopa puutarhakirjankin nimeltään "Kasvitarha rahvaan hyödyksi". Myös Suomenlinnan päärakentaja, Augustin Ehrensward, toimi pihakulttuurin hyväksi määräämällä lomalaisille sireenin taimia kotiin vietäväksi ja siellä istutettavaksi.

SIIRTYMINEN NYKYAIKAAN

Kulttuurimaisema oli kauan samanlainen. Prof. Lars Pettersson, rakennustaiteen asiantuntija, toteaa sen alkaneen rappeutua vasta sata vuotta sitten. Varsinainen maisemallinen murros tapahtui kuitenkin niinkin myöhään, kuin vuoden 1940 jälkeen. Tällöinhän jouduttiin rakentamaan asunnot siirtolaisille, sodasta palaaville ja lohkomaan uusia maatiloja vanhoille viljelyaukeille, sekä perustamaan aivan uusia asutusalueita koskemattomaan korpeen. Keskelle peltoa rakennetut puolitoistakerroksiset talot merkitsivät rakentamisen alalla suomalaisen maisemaperinteen katkeamista. Asutusalueet vaativat laajoja vesitalouden ja tiestön järjestelyjä, ja liikenteen vilkastuessa nousi huoltoasemien sankka joukko (kuin sienet sateella). Maisemat ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä:

Tiemaisema: Nykyinen, tehokkuutta vaativa liikenne edellyttää suurpiirteistä tien linjausta. Tästä seuraavien pelto- ja metsäkuvioiden pirstoutumiset, sekä korkeat pengerrykset ja leikkaukset ovat kaukana tulevaisuudessakin näkyvissä. Rakennetut ohikulkutiet ovat, paitsi paljastaneet asutuskeskusten nurjat puolet, myös autioittaneet kyliä ja siten rappeuttaneet olevaa kulttuuria. Monen kirkonkylän keskusta on muuttunut maisemaltaan aivan toiseksi kun sinne on rakennettu kujanteen ja pensasaidat hävittänyt, vain normeja noudattava, kevyen liikenteen väylä. Paljon ovat maisemaan vaikuttaneet myös isot, värikkäät tienvarsimainokset ja uusinta uutta edustavat tienvarsiasukkaiden edellyttämät, uusimman ympäristön-suojelumuodin mukaiset, kulttuurimaiseman turmelevat, meluvallit.

Soran-, mullan- ja savenotto: Suomalaisen maisemankauneuden mittojen - harjujen - käytöstä jätetyt tai keskeneräiset soranottoalueet ovat maisemissamme kauan säilyviä vaurioita. Samoin on mullan- tai savenottoalueiden kanssa. Maan- kamara-aineslakimme tuo korjauksen vasta aikojen kuluessa, tai sitten ei, riippuen kuntien ja suunnittelijoiden ympäristöystävällisyyden asteesta ja ammattitaidosta.

Maatilat: Maalaistaloja, pikkukyliä, peltoja, niittyjä ja muita maalaismaisemamme tekijöitä on luonnonvarojen käytön tehostuessa kohdannut perusteellinen muodonmuutos. Sen ovat tuoneet uuden rakennustyylin, modernisoidut lämmityslaitteet ja tehdasvalmisteiset rakennusmateriaalit. Myös se, että nykyaikainen maatilatalous ei tarvitse kaikkia niitä rakennuksia, jotka aikojen kuluessa ovat talouskeskusten ympärille syntyneet, on vaikuttanut maaseutumaisemaamme. Sitähän sortuneet riihet, ladot - niin, jopa navetat ja asuinrakennuksetkin - osoittavat. Eikä nykytiloilla tarvita enää pihapuitakaan?

Voima- ja puhelinlinjat: Ekologisesti ja maisemallisesti voima- ja puhelinlinjat muistuttavat suuressa määrin tiealueita. Myös ne vievät oman maa-alueensa muulta käytöltä, vaikka maanpinnan kasvillisuuteen ei tarvitse puuttuakaan. Monen peltoaukean ylle levittäytynyt voimalinjojen verkko tuo ulkopuolisen mieleen, paitsi maisemaa pilaavan, myös luonnonvaroja sumeilemattomasti käyttävän teknokraatin. Puhelinlinjojen systemaattinen sijoittaminen tiealueen ulkopuolelle taas kertoo piittaamattomasta byrokratiasta.

Teollisuusalueet: Nykymaisemassa ovat teollisuuden arkkitehtuuri ja sijoitus- kysymykset maisemanhoitotoimenpiteiden listan kärjessä. Tai niiden pitäisi olla, sillä liian usein on teollisuuslaitos sijoitettu siten, että se hallitsee maisemaa ja nimenomaan sisääntuloteiden varsia, peittää alueen arvokkaita maatalousalueita ja on liian lähellä asutusta tai virkistystoiminnan parhaita paikkoja. Pahimmin ympäristöään hallitsevat maastokohoumille, laaksopainanteiden keskelle tai niemiin sijoitetut suurteollisuuslaitokset, tai voimalat, niiden polttoainevarastot, jäte- kasat ja louhokset.

Varastoalueet: Varastot liittyvät monenlaiseen toimintaan, kuten maa- ja metsä- talouteen, kauppaan ja teollisuuteen. Valitettavasti ne tilapäisinäkin vaikuttavat maisemakuvaa rumentavasti etenkin silloin, kun niitä ei selvästi aidata ja jos ne päästetään leviämään ympäristöönsä, jolloin ne ovatkin jo todellisia maiseman- kauneuden tuhoajia. Eikä ole eroa maaseudulla ja kaupungilla.

Vesistömaisemat: Vesistöjärjestelyt merkitsevät suurten alueiden maisemallisia muutoksia, koska ne koskevat maiseman eräitä näkyvimmin ja herkimmin haavoittuvia osia: vesirajaa ja rantaa. Ruoppausten, järvenlaskujen ja uusien järviäلتaiden johdosta on moni vanha maan ja veden kosketuskohta tuhoutunut, näkyvimpänä merkki- nään rannoille kasatut happamat pohjamassat. Kestää kauan ennenkuin sellainen maa- perä kasvaa puita, ja vielä kauemmin kuluu aikaa massavallien liukenemiseen takai- sin järven pohjaan.

Taajamat: Nopea kaupungistuminen on viime aikoina aiheuttanut muutoksia myös kaupunkien ja kirkonkylien maisemallisessa rakenteessa. Perinteinen ulkonäkö ja kaupunkikuva on muuttunut jopa aivan keskusta-alueilla. Monet kulttuurihistoriäl- liset rakennukset ovat tuhoutuneet ajan aalloissa. Kaupunkien äärilaidoille on syntynyt heikosti suunniteltuja, rakennuttajan ehdoilla tehtyjä asuma-alueita, joissa maisema ja luonnon rakenteet ovat kärsineet ja jopa tuhoutuneet. Tehokkuus ja näennäinen halpuus ovat tässäkin tehneet tehtävänsä. Idylli on kadonnut nimen- omaan siellä, missä sitä eniten on ollut - pienissä kirkonkylissä.

Kivitalo-puutalosekasotku ei ole idylliä. Sitä ei ole myöskään betonipintainen, väritön elementtirakentaminen, eikä se, että viheralueiden rakentaminen jätetään tekemättä. Mustalle porolle kulunut maankamara ja muutama säilynyt hieskoivu eivät edusta maisemanrakennuksessa sitä sivistysastetta, mitä lukutaidon yleisyys edustaa.

LOPPUMIETELMÄ

Olen pyrkinyt tuomaan suomalaisesta maisemasta esille vanhaa kiitettävää ja uutta tyydyttävää. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole ollut luoda toivottomuuden ja nolouden tunnetta, vaan antaa ymmärtää, että kenties jonkinlainen henkinen paluu menneisiin aikoihin myös maisemallisessa mielessä olisi paikallaan. Sillä myös maisemankauneuden ja läheisyyden arvostaminen ja aistiminen on sitä, joka juurruttaa ihmistä tähän maahan ja antaa turvallisuuden tunnetta ja uskoa Suomen tulevaisuuteen. Luonnossa ja kauniissa maisemassa virkistymme ja lepäämme. Siellä voimme saada uusia ajatuksia ja ripittäytyä, kuten jo Kalevalan aikoina:

"Menen metsähän mäelle
puhelen Jumalan puille
haastan haavan lehtisille
pukajan pajun vesoilille.
Ne ei kerro kellenkänä
kuihkaele kullekana".

